

valamint az emlékkönyvek. Utóbbiak közül a 48-as történetírás nagyjai tiszteletére megjelent jubileumi emlékkönyvek emelkednek ki.

Ezt követi a különböző összefoglaló munkák, illetve kismonográfiák számbavétele. Itt külön szerepelnek az összefoglalók, a politikatörténeti, a hadtörténeti, a külpolitikai és diplomáciatörténeti, az egyháztörténeti, az emigráció és neoabszolutizmus korát felelevenítő, illetve az egyéb kötetek. Ezután az országos látókörű munkákat a helyi jellegű feldolgozások váltják fel: a helytörténeti összefoglalók, füzetek és forráskiadványok. A számos kiváló kötet közül Aggházy Kamill ezredesnek, a Hadtörténeti Múzeum megalapítójának monumentális, Buda 1849. évi visszafoglalásáról írott munkája emelendő ki, amely az elmúlt hetven év dacára máig a legalaposabbnak számít a témában. Végül az életrajzok következnek: a politikusokról, a katonákról, az írókról, illetve a költőkről megjelent munkák. Ezek közül is elsősorban a gróf Batthyány Lajosról írottak emelkednek ki, mivel e kiadványoknak (és persze szerzőiknek) köszönhetően a nagy formátumú politikus végre elfoglalhatta a nemzeti panteonban az őt megillető helyet.

A következő szakaszban a vegyes műfajú (és színvonalú) munkák, a kultusz- és utótörténettel foglalkozók kerülnek felsorolásra. Majd a különböző kiállítások katalógusai, a korszakra vonatkozó anyagok repertóriumai és bibliográfiai kerülnek ismertetésre, amelyek közül kiemelkedik a 150. évforduló legnagyobb szabású, a Hadtörténeti Múzeumban megnyitott kiállítását bemutató *Fényesebb a láncnál a kard* című kiadvány. A zömmel az emlékévekhez kötődő, nívós albumok és díszművek felsoro-

lása után a népszerűsítő és szépirodalmi munkák szemléje következik. Az áttekintést lezáró szakasz kissé rendhagyó: itt ugyanis a „mások tollával ékeskedő” munkákat gyűjtötte össze a szerző.

A kötet záró összegzésében Hermann Róbert megállapítja, hogy az eltelt, kb. másfél évtized minden eddiginél bővebb termést hozott, de a magyar '48-as történetírás még számos téren (elsősorban a korszak szereplőinek életrajzai és a forráskiadás terén) komoly hiányosságokkal küszködik; ezek mielőbbi felszámolása pedig a legfontosabb feladata a következő éveknek, évtizedeknek. A munkát végül a megjelent könyvek bibliográfiája, illetve a keresést megkönnyítő személy- és helységnevmutató zárja.

A kötetben, mint minden munkában, előfordulnak kisebb hibák, elírások is. *A Kecskemét is kiállítja...* című kiadvány ismertetésekor elmaradt annak a közlése, hogy a nevezett munka a *Kecskeméti a szabadságharcban II.* köteteként jelent meg Székelyné Kőrösi Ilona szerkesztésében (90. o.). Kedves Gyulának a szabadságharc huszárairól írott munkájának második kiadása nem tartalmazza az összes külföldi légió lovasságának bemutatását, csak az olasz légiót (110. o.), és ez a kötet kétszer (110., ill. 113–114. o.) került bemutatásra.

A fentiekől függetlenül ismét hiánypótló és a szerzőre jellemző alaposággal összeállított munka született meg, amely az 1848–49. évi eseményekkel hivatásszerűen foglalkozók és a csupán érdeklődők számára is mostantól megkerülhetetlen kiadványnak számít.

Kemény Krisztián

LÉNGYEL BÉLA

EURÓPA FORGÓSZELÉBEN. VISSZAEMLÉKEZÉSEK

Tapasztalatok és benyomások egy katona életéből

(Digitális Kalamáris, Szarvas, 2011. 474 o.)

A történeti források között jelentős és különleges helyet foglalnak el a korabeli események szereplőinek visszaemlékezései. Az 1918 novemberétől a második világháború végéig terjedő időszakra vonatkozó magyar nyelvű

memoár-irodalom a közelmúltban egy újabb érdekes és jelentős kötettel gyarapodott. Az 1920 és 1945 közötti magyar királyi Honvédség egyik meghatározó alakja, a szarvasi születésű, végül altábornagyi rangot elért ebesfalvi

Lengyel Béla által az 1980-as években az ausztriai Grazban írt, és mindezidáig a budapesti Hadtörténelmi Levéltárban őrzött visszaemlékezés mindenképpen kiemelkedik a fenti időintervallumban vezető tisztségeket betöltött katonatisztek hasonló művei közül.

A szerző a korszakban tipikusnak aligha mondható katonai pályát futott be, hiszen a legtöbbet vezérkari beosztásokban és katonadiplomáciai területen szolgált. A budapesti császári és királyi gyalogsági hadapródiskola elvégzése után a 101. közös gyalogezred századparancsnokaként járta meg a Nagy Háború csataterét, főhadnagyi rangban szerelt le 1918 őszén. 1919-ben rövid ideig román fogságban sánylődött, azt követően 1919 októberéről a Nemzeti Hadseregben szolgált, majd a budapesti Hadiakadémia elvégzése után 1925-től – két kisebb megszakítással 1925–26-ban, illetve 1929-ben – különböző vezérkari beosztásokban kamatoztathatta megszerzett katonai ismereteit. 1930-tól a Kormányzó Katonai Irodájában tevékenykedett, majd 1934-től élete meghatározó öt évét – többek között kiváló francia és német nyelvismeretének köszönhetően – Varsóba és a baltikumi kisállamokba, valamint Finnországba akkreditált magyar katonai attaséként töltötte. Pályája során mindvégig megmaradt erős lengyel kötődése, valamint mély elkötelezettsége a magyar és a lengyel nép barátságáért.

A második világháború idején csak 1944-ben, a 16. hadosztály parancsnokaként jutott ki az akkor már a Kárpátokban húzódó orosz frontra, korábban végig hátországi beosztásokban szolgált. Legvégül a VIII. hadtest parancsnokaként került sor alkalmazására a magyarországi harcokban. 1944 decemberétől a nyilasokkal való szembenállása miatt tartalékalományba helyezték, majd 1945. március 18-án nyugdíjazták; az előretörő szovjet csapatok elől nyugatra menekült.

1945 áprilisától amerikai internálásban élt Németországban, majd 1946 elején történt hazatérése után a néppüvészség foglya volt Budapesten, az ellene indított népbírósi perben azonban felmentették a vádak alól.

Szabadulása után Ausztriába távozott, ahol több osztrák bajtársi egyesület és magyar emigrációs szervezet munkájában vett részt tevékenyen. 1949-től az Ausztriában működő „Christina Hungaria” magyar szociális egyesület alapító tagja, majd később fővédnöke volt. Ugyanettől az évtől a Menekültek Nemzetközi

Szervezete (International Refugee Organisation) tisztviselőjeként a kivándorló magyarokat segítette az USA-ba, Dél-Amerikába és Ausztráliába történő kijutásban. Jó kapcsolatot ápol a New Yorkban működő és nyugaton félhivatalosan elismert Magyar Nemzeti Bizottmánnyal, különösen a honvédelmi ügyekért felelős dr. Eckhardt Tiborral. 1955-ben az Osztrák Bajtársi Szövetség (Österreichischer Kameradschaftsbund), továbbá az első világháborúban vitézségi érdemmel kitüntetettek szövetsége (Bundesvereinigung der Tapferkeitsmedaillenbesitzer Österreichs) tagjai közé választotta, utóbbinak később elnöke lett.

1956-os tevékenysége is figyelemre méltó. November 1-jén felállította a dr. Eckhardt Tibor által irányított „First Aid for Hungary” nevű szervezet bécsi kirendeltségét, amely a magyarországi menekültek támogatására és kivándorlásának elősegítésére alakult. Többek között gondoskodott Király Béla tábormok mielőbbi Amerikába utaztatásáról. A szervezet hozzájárult a Münchenben megjelenő *Nemzet-őr* című lap megindításához, Innsbruckban Magyar Diákotthon létrehozását támogatta, közvetlen pénzügyi segítséget nyújtott a menekülteknek, továbbá ebédjeggyel is ellátta őket.

Az 1948 óta Grazban élő szerzőt 1988. december 20-án érte a halál, az ottani Központi Temetőben helyezték örök nyugalomra.

A kötetben Szakály Sándor professzor bevezetője után a kronológia sorrendjében haladva ismerhetjük meg Lengyel Béla életútját és tisztí pályájának fontos állomásait.

A mű írója mindegyik fejezetben részletesen felvázolja és elemzi a két világégés közötti időszakban lezajlott legfontosabb európai, valamint magyarországi politikai, diplomáciai és katonai eseményeket, amelyek a keretet adják mondanivalójához. Bemutatja a korszak szinte összes meghatározó magyar, illetve lengyel katonai vezetőjét és politikusát, akiknek túlnyomó többségét személyesen is ismerte.

Érthető módon a számára fontosabbak tartott eseményeket részletesebben körüljárja (pl. a varsói katonai attaséként való ténykedését 1934–39 között, vagy az 1944 augusztusában a II. tartalék hadtest parancsnokaként a németek és a varsói lengyel felkelők közötti harcokban betöltött közvetítői szerepét), aprólékosan kitér a második világháborús katonapolitikai és hadieseményekre, saját akkori szerepére. Elemzi a magyar politikai és hadvezetés általa hibásnak vélt döntéseit, mindeközben